

הנחיות להוראת המצגת "שביל ישראל"

קהל היעד: תלמידי כיתה ו'

הרעיון:

התלמידים יתקדמו בשתי קבוצות על לוח משחק המדמה את שביל ישראל ויענו על שאלות הקשורות לנופים ואתרים לאורך השביל ולמיומנויות גאוגרפיות שונות. תשובות נכונות יזכו בנקודות והקבוצה שתצבור את מרב הנקודות תהיה הקבוצה המנצחת.

מטרות:

התלמידים יבססו את היכרותם עם מפת ישראל ואזורי הארץ השונים ויתרגלו מיומנויות גאוגרפיות שונות.

משך הפעילות: הפעילות נמשכת שיעור שלם. אם השיעור מסתיים לפני תום המשחק, הקבוצה המנצחת תהיה זו שצברה את מרב הנקודות. מומלץ להשתמש במצגת לסיכום הלימוד על ישראל בכיתה ו'.

שקופית 1

בשקופית הפתיחה של המצגת ניתן לבדוק עם התלמידים האם מישהו מהם צעד לאורך שביל ישראל, ואם כן - היכן? האם הם מכירים אנשים שצעדו על השביל לכל אורכו? (כדאי לוודא שהתלמידים אינם מתבלבלים בין "שביל ישראל" לבין "כביש חוצה ישראל").

זוהי גם הזדמנות לומר כמה מילים באופן כללי על הפרויקט של סימון שבילים (שביל ישראל הוא חלק ממנו):

סימון השבילים נועד לאפשר גם למטיילים שאינם מכירים את מסלולי הטיול ואינם יודעים לנווט או שרוצים להתפנות ליהנות מהנוף - לטייל בשבילי ארצנו. הסימון נעשה על ידי צוותי הסימון של הוועדה לשבילי ישראל והוא מתבצע באמצעות סימוני צבע לאורך השביל. הסימון נעשה בצפיפות בתחילת השביל, בהצטלבויות ובנקודות שבהן עלול המטייל לסטות מהשביל, ובהמשכו משתדלים לסמנו במרחקים קצובים. עם זאת, על הסימון להיות צנוע ולהימנע מפגיעה בנוף. גם בשביל ברור וסלול מופיע סימון לפי כללים אלה, כדי לאשר למטייל שהוא בדרך הנכונה.

שקופית 2

זוהי מפה מאוירת של שביל ישראל המופיעה על גבי גיליון בולים. ניתן לזהות בה מאפיינים של אזורי הארץ השונים. אפשר לשאול את התלמידים האם הם מזהים מקומות שונים לאורכה, ואפשר להצביע על מקומות שונים ולשאול האם הם מזהים אותם. המפה היא אמנם מפה סכמטית ומאוירת אבל ניתן לראות בה שהשביל אינו עובר בתוואי הקצר ביותר. אפשר לשאול את התלמידים:

למה לדעתכם השביל עושה סיבובים שכאלה? (המטרה כמובן אינה להגיע כמה שיותר מהר, אלא ליהנות מן הנופים היפים ביותר והמגוונים ביותר לאורך הדרך). כדאי גם לבקש מנציג להקריא את ההסבר שלצד המפה, ולומר שכדי להכיר את השביל יותר לעומק במהלך השיעור נשחק משחק בנושא.

שקופיות 3-6

בשקופיות אלו מופיעות באנימציה ההנחיות למשחק. הכיתה מתחלקת לשתי קבוצות, כאשר כל קבוצה בוחרת באחד המטיילים כדמות המשחק שלה. מתקדמים לאורך המסלול, בכל תור משבצת אחת, ומרימים את הקלף שעליו דורכים. יש 3 סוגי קלפים:

- **לאורך השביל** – שאלות על השביל עצמו או על אתרים ונופים שלאורכם הוא עובר.
- **משולחן הגאוגרף** – שאלות המתייחסות למיומנויות גאוגרפיות שונות.

- **הפתעה** – קלפים אלו נחלקים לקלפים "טובים" המקדמים את הקבוצה, ולקלפים "רעים" המעכבים אותה.

הפיכת קלף מתבצעת על ידי הקשה על חבילת הקלפים המתאימה. חשוב שלא להקיש על הערימה ללא צורך, שכן אי אפשר להחזיר את השאלות שנפתחו. בכל תור נציג אחר של הקבוצה ניגש אל הלוח והופך את הקלף הרלוונטי. על גבי המסך מופיעה שאלה או משימה. הנציג רשאי להתייעץ עם חברי קבוצתו לגבי התשובה הנכונה. תשובה נכונה מזכה בנקודה, אותה יש להקליד ידנית על גבי לוח המשחק במשבצת הניקוד של הקבוצה.

שקופית 7

מכאן מתחילים לשחק. בכל תור מגיע נציג של הקבוצה, גורר את החייל, פותח שאלה ועונה עליה. לתשובות נלווים משוברים וניתן לראות את התשובה הנכונה. אם תשובת התלמידים לא הייתה נכונה, חשוב לוודא שהם הבינו מהי התשובה הנכונה. אם הנציג ענה תשובה נכונה, מוסיפים לקבוצה נקודה בתוך המלבנים המיועדים לניקוד בשקופית לוח המשחק.

דוגמאות לשאלות מקטגוריית "לאורך השביל"

1. זיהוי תמונות

שתי השאלות מזמינות את התלמידים לחשוף תמונות שצולמו לאורך השביל (בראשונה רואים את טבריה והכנרת ובשנייה את מכתש רמון). אפשר לסייע להם לגלות על ידי אזכור מאפיינים ייחודיים למסיחים השונים. לדוגמה, בתמונת מכתש רמון: הרי יהודה אינם מדבריים, הרי אילת גבוהים ומחודדים, ובמדבר יהודה ובהרי אילת אין מכתש.

x לפנים תמונה שצולמה לאורך השביל. לחצו על הריבועים הכתומים לחשיפת התמונה. אם תצליחו לזהות את המקום באמצעות חשיפה של פחות מ-9 ריבועים - תזכו בנקודה.

לחצו על הריבועים הכתומים לחשיפת התמונה. ברגע שזיהיתם את התמונה, לחצו על מסיח לקבלת משבו. בסיים לחצו על ה-X להמשך.

2. מיקום אזורים שונים במפה (דרום הארץ)

כדאי להסב את תשומת לבם של התלמידים כי הערבה משתרעת מים המלח בצפון ועד אילת בדרום, שכן המלבן המאוזן עלול לבלבל.

3. התאמת תמונות

3 התמונות הראשונות קלות יותר לזיהוי ומובחנות זו מזו, אך ייתכן כי 3 התמונות שלמטה דורשות סיוע. ניתן לכוון את התלמידים להתבונן בדופן המכתש בתמונה הימנית התחתונה, לקשור בין הפטרייה בתמונה השמאלית התחתונה לפארק תמנע, ולזהות את ההרים הגבוהים והמחודדים כהרי אילת.

x גררו את שמות המקומות אל התמונה המתאימה.

לחצו על "בדיקה" לקבלת משבו. לחצו על "תשובות נכונות" לצפייה בפתרון. לחצו על ה-X לחזרה למשחק.

4. מערות בית גוברין

ההסבר המלא לגבי אופן היווצרות המערות מופיע במשוב לתשובה, אך התלמידים נדרשים רק לדעת שמדובר בחציבה על ידי האדם:

מערות הפעמון באזור בית גוברין נחצבו באזור שבו שכבת הסלע העליונה דקה יחסית והיא עשויה סלע גיר קשה, ואילו השכבה שמתחתיה עבה יותר והיא עשויה סלע קרטון רך. החומר הרך שהוצא מן המערה דרך פתחה העליון שימש לבנייה, ואילו המערות שנוצרו כתוצאה מכך שימשו למגורים, לבתי בד, לבורות מים ולקברים.

דוגמאות לשאלות "משולחן הגאוגרף":

1. סרטון על רכס הכרמל

בשקופית זאת מופיע סרטון המתאר את רכס הכרמל. לאחר הצפייה, התלמידים נשאלים לגבי חשיבותו של הכרמל כשטח פתוח. לא כל התשובות נאמרות בסרטון. יש להנחות את התלמידים לחשוב על מגוון השירותים שהכרמל כשטח מיוער ופתוח מספק לנו.

לשאלה זו יש כמה תשובות, שיתגלו לאחר הלחיצה על לשונית הבדיקה.

3 תשובות ייחשבו כתשובה מספיקה:

- מרחב קיום ורבייה לבעלי חיים וצמחים.
- אפשרות לברוח מ"שאון העיר" וליהנות מנופים טבעיים.
- העצים נושמים CO₂ ופולטים חמצן וכך מנקים את האוויר.
- אפשרות לטייל, לרכוב על אופניים, לערוך פיקניקים.

2. חולות מישור החוף

שביל ישראל עובר לאורך חוף הים.

x

מהו מקור החול שבחופי ארצנו? ומדוע בדרום הארץ רצועת החול רחבה, וככל שמתקדמים צפונה היא הולכת ונעשית צרה?

א. החול מגיע מהרי אתיופיה שבאפריקה. תחילה הוא מוסע על ידי הנילוס אל הים התיכון ומשם עם זרמי הים אל חופי ארצנו. מאחר שחופי הדרום קרובים יותר לשפך הנילוס אל הים - יותר חול מגיע אליהם.

ב. מקור החול באזור סיני, והוא מוסע על ידי הרוח. מאחר שסיני קרובה יותר לחופי הדרום, יותר חול מושקע בחופים אלו ורק מעט חול מגיע לחופי הצפון.

ג. מקור החול בסלעי הכורכר המתפוררים לאורך החוף. מאחר שבדרום הארץ יש יותר סלעי כורכר, גם כמויות החול באזור זה גדולות יותר.

ד. מקור החול בבעלי חיים ימיים שהתפוררו לאחר מותם ונסחפו אל היבשה. מאחר שבדרום הים התיכון יש יותר בעלי חיים ימיים, גם כמויות החול באזור זה גדולה יותר.

לחצו על ה-X לחזרה למשחק.

התשובה לשאלה זו נלמדת במסגרת הלימוד על ישראל בכיתה ו'.

מקור החול בחופי ארצנו הוא באזורים ההרריים של אתיופיה, שם הוא מתפורר מן הסלע ומוסע לאורך אלפי קילומטרים על ידי הנילוס. כאשר הנילוס נשפך לים בחופי מצרים, החול מוסע על ידי זרמי הים אל חופי ארצנו. מאחר שהחול מגיע מדרום - יותר חול נשאר בחופים הדרומיים, ורק מעט חול מגיע עד חופי הצפון

3. זיהוי אזורים

בשקופית זו נציג הקבוצה מתבקש לגרור את התשובות שבתחתית המסך אל המלבנים הלבנים. מומלץ להפעיל את קובצי השמע. התיאורים מדברים בעד עצמם.

^x לפניכם קטעים מתוך יומן מסע של אחד מן המטיילים בשביל. התאימו לכל תיאור את האזור המתאים לו בארץ:

מדובר באזור נרחב אך כמעט שאין בו יישובים. לצד היישובים המועטים שראיתי מצויים שטחים חקלאיים המללים מטעי תמרים ושטחי חממות נרחבים. מזג האוויר ביום חם מאוד אך הערבים קרירים יותר.

היום צעדתי כל היום לאורך החוף. איזה תענוג! מימיני הים ומשמאלי רכס כורכר (ומדי פעם חלפתי ליד שלט המזהיר מפני התמוטטות שלו).

מזל שהגברתי את הכושר לפני שהתחלתי את המסלול כי עכשיו אני מטייל באזור הררי. הנוף מהפסגות מרשים, ומאחר שהחורף האחרון היה גשום במיוחד אני נהנה מן המים הרבים הזורמים בנחלים.

אני מהלך בתוך יער אורנים קסום. קשה שלא להבחין באזורים שנפגעו מהשריפה, אך מחמם את הלב לראות את החורש הים תיכוני מתחדש. הבוקר התעוררתי כשחזיר בר ניסה לגנוב אוכל מהתרמיל שלי! מזל שהצלחתי להבריח אותו בזמן...

עריבה כרמל גליל עליון השרון תשובות נכונות בדיקה

גררו את המסחים למקומם המתאים. לחצו על "בדיקה" לקבלת משוב. לחצו על "תשובות נכונות" לפניה בפתרון. לחצו על ה-X לחזרה למשחק.

4. היווצרות מכתש

תהליך היווצרות מכתש מוזכר במסגרת תכנית הלימודים בכיתה ו'. אין צורך להיכנס לתהליך היווצרות המכתש, אלא רק להבין את הכוחות שיצרו אותו. המכתשים נוצרו כאשר נחלים החלו לזרום בעוצמה רבה מראשי ההרים אל האזור הנמוך מאוד שבערבה. בגלל עוצמת הזרימה, המים חתרו בסלע הקשה שנמצא בשכבות העליונות, עד שהגיעו לשכבות חול שמתחת לשכבות העליונות. כתוצאה מכך התמוטטו השכבות העליונות, המים הסיעו את השכבות שהתמוטטו ואת החול שהיה תחתן וכך נוצר המכתש.

5. מטרופולינים

בשקופית זאת מופיעה שאלת רב-ברירה. הנציג צריך ללחוץ על התשובה הנכונה. נושא המטרופולינים נלמד במסגרת תכנית הלימודים בגאוגרפיה לכיתות ו'. אפשר לחזור ולהזכיר מהי מטרופולין: רצף עירוני גדול הכולל ערים, יישובים עירוניים, יישובים כפריים ושטחים פתוחים. רצף זה נוצר כתוצאה מהתפשטותם של יישובים הסמוכים זה לזה. בכל מטרופולין יש עיר מרכזית, ועל שמה נקראת המטרופולין כולה. תושבי המטרופולין מתייחסים אליה כאל עיר אחת – הם גרים ביישוב אחד, אך עובדים, קונים ומבלים ביישובים אחרים ובעיקר בעיר המרכזית.

^x בישראל יש ארבע מטרופולינים. מהן?

תל אביב, חיפה, ירושלים ובאר שבע

תל אביב, חיפה, ראשון לציון ואשדוד

חיפה, טבריה, ירושלים ובאר שבע

מטולה, אילת, ירושלים ותל אביב

לחצו על תשובה לקבלת משוב. לחצו על ה-X לחזרה למשחק.

6. מפלס הכינרת

הגרף אינו גרף פשוט לקריאה. לפני שעונים כדאי לבקש מהתלמידים להסביר את המידע המופיע בגרף. אפשר לשאול שאלות מנחות כמו: באיזו שנה מהשנים המופיעות בגרף מפלס הכינרת היה הגבוה ביותר? באיזו שנה היה הנמוך ביותר? מה לדעתכם הסיבה שהמפלס משתנה משנה לשנה ואף במהלך השנה (בין החורף והקיץ)?

זוהי הזדמנות להזכיר כי הכינרת כולה נמצאת מתחת לפני הים התיכון (ולמפלס האחד של כל האוקיינוסים בעולם) ולכן הגובה נמדד במינוס. שתי תשובות בשאלה מתייחסות לקו האדום העליון ושתי תשובות מתייחסות לקו האדום התחתון.

לפניכם מפה של אגני הניקוז בישראל.
מיינו את הנחלים הבאים לפי אגן היקוות הראשי שלהם:

צין	מתנקזים לים המלח	מתנקזים לים התיכון
פארן		
בשור		
ירדן		
ירקון		
קישון		

גרר את המסווחים למקומם המתאים. לחצו על "בדיקה" לקבלת משוב. לחצו על "תשובות נכונות" לחצו על "בדיקה" לקבלת משוב.

7. אגני הניקוז

זוהי הזדמנות להזכיר את קו פרשת המים הארצי (באדום), העובר לאורך שדרת ההר ומחלק אותה לשני אגני היקוות (ניקוז) ראשיים: נחלים הזורמים לים התיכון, ונחלים הזורמים אל הכינרת, הירדן וים המלח. לכל אחד מן הנחלים אגן היקוות (ניקוז) משלו. זהו כל השטח שהמים נאספים ממנו אל אפיק הנחל.

התבוננו בשני הקלימוגרפים הבאים - האחד מתאר את אזור אילת, והאחר את אזור מרום גולן. גררו את שם המקום אל הקלימוגרף המתאים. שימו לב - המספרים על ציר ה-X וה-Y שונים מגרף לגרף. הסבירו את החלטתכם.

גרר את המסווחים למקומם המתאים. לחצו על "בדיקה" לקבלת משוב. לחצו על "תשובות נכונות" לחצו על "בדיקה" לקבלת משוב.

8. קלימוגרף

קריאת קלימוגרף היא מיומנות מורכבת ואין זה המקום ללמדה (במצגות העוסקות באקלים הים תיכוני ובאקלים המדברי יש עיסוק נרחב בקריאת קלימוגרף). חשוב לשים לב לכך שהמספרים על ציר ה-y שונים מגרף לגרף. חשוב גם שהתשובה תכלול הסבר, ויש לוודא שהתבצעה קריאה והבנה של הקלימוגרפים ולא ניחוש.

שאלות מסוג "הפתעה"

קלפים אלו נחלקים לקלפים "טובים" המקדמים את השחקנים, ולקלפים "רעים" המעכבים אותם.

בשני קלפי הפתעה התלמידים נדרשים לצפות בשני חצאים של סרטון על שביל ישראל. הסרטון צולם על ידי רון ברק שערך את המסע לאורך השביל ותיעד את חוויותיו ואת המפגשים עם האנשים שפגש לאורך הדרך. זוהי הזדמנות להודות לו על האפשרות להשתמש בסרט.

בעקבות הצפייה בסרטון אפשר לשאול את התלמידים האם הם היו רוצים לצעוד לאורך השביל או להפוך ל"מלאכי שביל" ולארח בביתם שבליסטים.